

Tyszkiewicz L. (1986), *Kryminologia. Zarys systemu*, Uniwersytet Śląski, Katowice, s. 90–218.

Tyszkiewicz L. (2009), *O niektórych ogólnych problemach kryminologii i znaczeniu paradygmatu humanistycznego*, „Archiwum Kryminologii”, t. XXX.

Akty prawne i dokumenty

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – *European Strategy for a Better Internet for Children*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52012DC0196>

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13UE z dnia 10.03.2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych – dyrektywa o AMS, Dz. Urz. UE 15.4.2010 L 95/1.

Declaration on protecting the dignity, security and privacy of children on the internet, adopted by the Committee of Ministers on 20 February 2008.

Konwencja RE z 25.10.2007 r., o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem i niegodziwym ich traktowaniem w celach seksualnych; Ustawa z dnia 26 września 2014 r. o ratyfikacji Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzonej w Lanzarote w dniu 25 października 2007, Dz.U. 2014 poz. 1623.

Recommendation CM/Rec(2009)9 *on the education and social inclusion of children and young people with autism spectrum disorders.*

Recommendation CM/Rec(2009)10 *on integrated national strategies for the protection of children from violence.*

Recommendation CM/Rec(2011)7 of the Committee of Ministers to member states on a new notion of media (*Adopted by the Committee of Ministers on 21 September 2011 at the 1121st meeting of the Ministers' Deputies*).

Chances of integration Romani people in Poland in 1st decade of 21st century

Szanse na integrację polskich Romów w I dekadzie XXI wieku

Dawid Jędrzejak

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
jedrzejakdawid@wp.pl

Abstract

Modern Roma minority living in Polish territory is only partially integrated into the majority society. In order to improve the situation European Union funds are used. They inspire projects aimed at stimulation of the Roma in the labour market as well as increase their awareness of issues related to the health care. Funds are also used to improve education, especially among Roma children and youth. In most activities related to education the parents are also involved. The authorities try to teach the Roma self-realization and show them the need to get an education that will affect their later employment. A huge impact on the pace of integration belong to Roma organizations. Most often they are responsible for the funds distribution received for the specific projects. Activities also contribute significantly to the growth of interest among the Roma to the training opportunities and additional courses. Despite the existing barriers between Roma minority and the rest of society integration steadily increases.

Keywords: education, European Union, antiziganism, labour market, romophobia

Streszczenie

Współczesna mniejszość romska zamieszkująca teren Polski jest tylko w części zintegrowana z większością społeczeństwa. W celu poprawy integracji wykorzystywane są środki z funduszy Unii Europejskiej. Dzięki nim organizowane są projekty,

które mają na celu aktywizację Romów na rynku pracy, a także zwiększenie ich świadomości w kwestiach związanych z ochroną zdrowia. Środki są również wykorzystywane na poprawę edukacji, głównie wśród dzieci i młodzieży romskiej. W większość działań związanych ze szkolnictwem zaangażowani są także rodzice. Władze starają się zaszczyć w środowiskach romskich chęć samorealizacji oraz potrzeby uzyskania wykształcenia, które będzie wpływało na znalezienie przez nich później pracy. Ogromny wpływ na tempo integracji mają organizacje romskie. Najczęściej to one są odpowiedzialne za rozdzielanie uzyskanych funduszy na poszczególne projekty. Działania przez nie podejmowane wpłynęły znacząco także na wzrost zainteresowania wśród Romów szkoleniami i kursami doszkalającymi. Mimo istniejących barier na linii: mniejszość romska a reszta społeczeństwa następuje zwiększająca się integracja.

Słowa kluczowe: *edukacja, Unia Europejska, antycyganizm, rynek pracy, romofobia*

Wprowadzenie

Wiek XXI przyniósł ze sobą wzmocnienie działań związanych z integracją mniejszości romskiej w Polsce. Przyjęte zostały wówczas ustalenia mające na celu przybliżenie głównych sfer, w których należałoby dokonać integracji Romów z resztą społeczeństwa. Wśród nich największą uwagę przykładają się do aktywizacji w kwestiach zawodowych i edukacji.

Sytuację dzisiejszej mniejszości romskiej na terenie Polski doskonale oddaje wypowiedź prezesa Stowarzyszenia Romów w Polsce, Romana Kwiatkowskiego: „Nasza sytuacja ekonomiczna i społeczna nie jest zła. Jest podobna do większości. Romowie po 1989 r. zmienili się. Swoją szansę widzimy jako obywatele, a nie mniejszość. Jesteśmy obywatelami polskimi i konstytucja nadaje nam te same prawa co innym” (Rządowy program integracji Romów przyjęty).

Mniejszość romska w Polsce

Pierwszą wzmianką odnoszącą się do obecności Romów na ziemiach polskich jest fragment dokumentu z Krakowa z 1401 roku (Mróz, 2010, s. 162). Odnajdziemy w nim postać Mikołaja Czigana, jednego z ówczesnych dzierżawców tamtejszej ziemi.

Kolejnymi ważnymi wydarzeniami w historii Romów w Polsce były wprowadzane ustawy banicyjne, a także w okresie istnienia Rzeczypospolitej Obojga Narodów instytucji królów cygańskich. Jednym z najważniejszych dokumentów dla Romów był wydany przez Komisję Policji Obojga Narodów uniwer-

sał. Uzyskali oni wówczas prawa obywatelskie (Filipiak, 2011, s. 28). Okres II Rzeczypospolitej był czasem wędrówek taborów, których największe skupisko znajdowało się na terenie Małopolski. Tam również żyła największa liczba osiadłych Cyganów. Rozpoczęcie II wojny światowej przyniosło niewyobrażalną zagładę narodu romskiego. Według szacunków podczas „Porajmosu” (Kapralski, 2010, s. 13) zamordowanych zostało nawet ponad 500 tys. Romów (wielkość tę szacuje się również na ponad 1,5 mln Romów (Kapralski, 2011, s. 30).

Wraz z zakończeniem wojny władze polskie, Polska Rzeczpospolita Ludowa, starały się wpłynąć na mniejszość romską, wydając wiele uchwał. Wprowadzona w 1964 roku ustawa zakazała taborowania (Jakimiak, 2009, s. 9), co definitywnie zakończyło koczowniczy tryb życia mniejszości romskiej w Polsce. Jednak należy zaznaczyć, że mimo restrykcyjnego egzekwowania postanowień prawnych, kilka taborów nadal podróżowało po kraju. Kryzys lat 80. i ogólna zła sytuacja w państwie wpłynęły na znaczną emigrację wśród Romów, głównie do innych państw Europy (np. Szwecji). Wszystkie działania podejmowane przez władze państwowe były zaprzeczeniem wielowiekowej kultury życia w taborach. Doskonałym świadectwem tej tezy jest jedno z najbardziej znanych romskich przysłów: „Jeśli pot twój pada na jedno miejsce, drąży dół, który może zamienić się w twój grób” (Ficowski, 1986, s. 246).

Romowie mieszkający współcześnie na terenie Polski nie stanowią jednolitej wewnętrznie grupy. Przyjęło się wymieniać cztery grupy Cyganów zamieszkujących Polskę. Różnice pomiędzy nimi występują zarówno w kwestiach językowych, jak i etnograficznych. Pierwsza z nich to „Lowarzy”, wywodzący się z terenu Siedmiogrodu. Następną grupę stanowią „Bergitka Roma” (Kowarska, 2010, s. 6). Zamieszkują oni głównie Kotlinę Kłodzką. Kolejny krąg to „Kełderasze” (Kowarska, 2014, s. 35), w większości wyznający prawosławie. Ostatnia grupa to „Polska Roma” (Gierała, 2012, s. 12).

Romowie polscy w XXI wieku

Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku we współczesnej Polsce żyją 16 723 osoby deklarujące przynależność do mniejszości romskiej. Język romski, również według tego samego spisu, jako używany w domu deklaruje 14 468 osób. Najwięcej z nich zamieszkuje tereny województw śląskiego, dolnośląskiego oraz małopolskiego. Ważne jest też, że ponad 49% Romów biorących udział we wspomnianym powyżej spisie wskazało posiadanie podwójnej identyfikacji narodowościowej (Barwiński, 2014, s. 230).

Już na początku XXI wieku zauważono, że spośród innych mniejszości zamieszkujących Polskę to właśnie mniejszość romska wykazuje największe problemy związane z edukacją. Działania podejmowane w celu podniesienia poziomu edukacji wśród Romów są wynikiem współpracy organizacji romskich z instytucjami państwowymi. Już od 2004 roku wszystkie sprawy związane ze szkolnictwem Romów i jego możliwym rozwojem mają charakter priorytetowy (Czwarty raport, 2013, s. 23).

Romowie nie mają swojego przedstawiciela zarówno w sejmie, jak i senacie. Startują oni w wyborach do samorządów lokalnych. W 2010 roku żaden z biorących udział w kampanii wyborczej Romów nie zdobył jednak wystarczającej liczby głosów, aby uzyskać mandat w gminie bądź powiecie.

Mniejszość romska charakteryzuje się również dużą liczbą organizacji zrzeszających ich przedstawicieli. Najważniejszymi z nich są Stowarzyszenie Romów w Polsce, Stowarzyszenie Romów Polskich Parno Foro, a także Związek Romów Polskich.

Mniejszość jest także organizatorem wielu imprez o charakterze kulturalnym. Najbardziej znanymi są Międzynarodowy Tabor Pamięci Romów oraz Międzynarodowy Festiwal Piosenki i Kultury Romów.

Ważnym elementem integracji jest również prasa romska. Na łamach pism odnajdziemy informacje nie tylko o historii i kulturze polskich Romów (Kubrak, 2010, s. 197), lecz – co najważniejsze – wiadomości dotyczące ich życia codziennego. Przedstawiane tam artykuły obrazują działania podejmowane w celu integracji środowiska romskiego i polskiego. Prasa ta to między innymi „Kwartalnik romski”, „Romano Atmo”, „Dialog Pheniben” (Kruszewski, 2008, s. 49).

Przeszkody integracji

Jedną z największych przeszkód w integracji większości społeczeństwa z mniejszością romską są stereotypy. Można stwierdzić, że postrzeganie Romów przez pryzmat stereotypów jest zjawiskiem powszechnym w Europie. Jednym z głównych powodów takiej sytuacji jest kultura, w której odnajdziemy szereg przykładów Cygana złodzieja czy też przestępca. Skutkuje to zakorzenieniem negatywnej oceny społeczności romskiej (Sowińska, 2013, s. 228). Przejawia się to w nierównym traktowaniu Romów i reszty społeczeństwa. Dochodzi także do ataków na przedstawicieli mniejszości. Przemoc wobec nich jest zjawiskiem coraz częściej obserwowanym. Brak toleran-

cji i dyskryminacja wpływają na pogłębienie się różnic pomiędzy Polakami, czy też przedstawicielami innych narodów, a Romami. Państwa, w których sytuacja Romów jest najgorsza, to te, gdzie ich liczba jest duża. Przykładem mogą być Słowacja (Koganova, Kopecy, 2005, s. 322), Czechy oraz Węgry. Najbardziej niebezpieczne okazują się jednak grupy, które dominują w danym kraju, a także patrzą na Romów z perspektywy stereotypów (Kwadrans, 2015, s. 50). Zmiana w takim postrzeganiu może nastąpić wyłącznie dzięki rozbudowanym kontaktom z mniejszością romską. Problemem okazuje się więc brak jakichkolwiek relacji na linii: Romowie a reszta społeczeństwa. Pozytywny obraz mógłby być kształtowany przez funkcjonowanie szeroko rozpoznawanych w środowiskach większości społeczeństwa Romów. We współczesnej Polsce jest ich jednak za mało, a w większości są to muzycy. Mimo to swoimi działaniami starają się zlikwidować negatywny wizerunek Roma w oczach Polaków. Działania te nie przynoszą jednak zamierzonego celu. Badania dotyczące mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce nadal wymieniają mniejszość romską jako najmniej tolerowaną spośród wszystkich mniejszości żyjących w Polsce.

Kolejnym z poważnych problemów blokujących integrację Romów z Polakami jest słaba znajomość przez część mniejszości romskiej języka polskiego. Według badań przeprowadzanych na dzieciach w wieku przedszkolnym oraz szkolnym to język romski jest ich językiem ojczystym (Grzelak, Kledzik, 2011, s. 300). Wpływa to na częste nieużywanie języka polskiego w domu. Winą za taką sytuację należy obarczyć również szkolnictwo polskie, także to wyższe. Brak przygotowania nauczycieli do pracy z uczniami dwujęzycznymi, a także nieprowadzenie przedmiotów dotyczących mniejszości etnicznych. Wpływa to znacząco na częściową dyskryminację dzieci romskich podczas zajęć. Pamiętać należy jednak, że jest ona głównie działaniem nieświadomym, wynikającym z braku odpowiedniego wykształcenia. Powoduje to także uznanie młodzieży romskiej za grupę, która wykazuje największe problemy wychowawcze. Pomysłem na zaprzestanie niewłaściwego nauczania Romów jest wprowadzenie (na przykładzie Słowacji) asystentów romskich. Mimo ogromnej pomocy, jaką dzięki nim zyskują nauczyciele, a także uczniowie romscy (Świątek, Kurek, Osuch, Rachwał, 2014, s. 33) założenie to nie sprawdziło się w realiach polskiej szkoły. Asystenci mieli również za zadanie udzielać uczniom romskim pomocy psychologicznej, jak i pedagogicznej (Grzymała-Moszczyńska, Barzykowska, Dzida, Grzymała-Moszczyńska, 2011, s. 56).

Kolejnym problemem jest brak materiałów mających pomóc uczniom romskim w nauce historii oraz kultury polskiej. Dzięki nim łatwiejsze byłoby nauczanie podstaw języka polskiego młodych Romów. Mimo dostrzegania tych braków przez nauczycieli, nie mają oni możliwości samodzielnie stworzyć pomocy merytorycznej do pracy z mniejszością romską. Edukacja w szkole jest jednak dla uczniów jedynym miejscem, w którym następuje nauka języka polskiego. Kolejnym z pomysłów na poprawę jakości nauczania Romów jest wykorzystanie w tym celu innych pracowników szkół. Organizowane są specjalne kursy i szkolenia mające poprawić jakość nauczania dzieci romskich. Dużą uwagę ma się także przykładać do dialogu międzykulturowego.

Problemem okazuje się również stosunek do integracji samych Romów. Spowodowane jest to najczęściej oporem wobec działań podejmowanych przez samorządy. Jednym z negatywnych przykładów takich działań jest wykorzystywanie polityki wysiedleń mniejszości romskiej. Romowie nimi dotknięci używają częściej sformułowań „my” niż „ja”. Dzięki temu starają się być partnerem w rozmowach, a nie tylko ich obiektem. Niestety, okazywana wówczas romskość jest dodatkowym problemem. Wynika to ze wspomnianych powyżej stereotypów wobec Cyganów. Opór jest, więc stosowane są wobec Romów między innymi poniżanie i przemoc. Poczucie ciągłego zagrożenia i brak jakiegokolwiek pomocy stają się głównymi przyczynami braku zgody Romów na jakiegokolwiek działania władz. Doskonałym przykładem są sytuacje, w których odbiera się rodzinom romskim dzieci (Nowicki, 2015, s. 218). Pamiętać w tym miejscu należy, że posiadanie dzieci w społeczności romskiej jest największym z możliwych darów od Boga. Nieznajomość kultury romskiej i częste odbieranie dzieci jeszcze bardziej pogłębia ich negatywny stosunek do polskich władz – czy to na szczeblu krajowym, czy regionalnym.

Integracja na rynku pracy

Działania mające na celu aktywizację mniejszości romskiej są ogólnie uznawane jako priorytetowe. Już począwszy od 2001 roku, polskie władze poprzez szereg dokumentów rozpoczęły integrowanie ich nie tylko w sferze społecznej, lecz także zawodowej. Starano się również wpłynąć na aktywizację przedsiębiorczości romskiej (Jagielski, 2011, s. 6).

Wprowadzono w 2001 roku pilotażowy „Program na rzecz społeczności romskiej w województwie małopolskim na lata 2001–2003” (Paszko, 2007, s. 34). W celu uzyskania jak najlepszych efektów rozpoczęto wypracowywa-

nie mechanizmów współpracy z Romami, a nie jak do tej pory wyłącznie przekazywanie im pomocy w postaci doraźnej. Dzięki tym działaniom można było zauważyć zmiany w środowisku romskim dotyczące zatrudnienia. Ogromnie przydatne okazało się między innymi zlikwidowanie problemu zadłużeń romskich, a także rozwiązywanie problemów z działkami należącymi do Romów, a będącymi w sporach z Polakami.

Kolejnym z programów wprowadzających istotne zmiany w podejściu do tematu Romów w Polsce był „Rządowy program na rzecz społeczności romskiej na lata 2004–2013” (Chromiec, 2011, s. 101). Aby zwiększyć aktywizację zawodową Romów, większość środków przekazywano organizacjom romskim, te natomiast prowadziły szereg kursów doszkalających. Dzięki ich inicjatywom powstało we Wrocławiu Centrum Innowacji i Rozwoju Społecznego. Działania te są wynikiem zmiany podejścia do tematu Romów. Potrzeby mniejszości romskiej zostały poddane diagnozie. W jej wyniku stwierdzono, że mniejszość romska ma nie tylko słabe strony, ale również i mocne. Właśnie ich wykorzystanie przyczyniło się do uzyskania wymiernych efektów programu. Ogromna innowacyjność i siła prowadzonych działań organizacji romskich doprowadziła do rozwinięcia prasy romskiej i akcji informacyjnych.

W celu poprawy aktywizacji Romów polskich na rynku pracy realizowano wiele projektów, dzięki którym możliwe było oszacowanie problemów zawodowych mniejszości romskiej. Oprócz samej diagnozy zaproponowano w nich możliwe działania mające za zadanie poprawę sytuacji na rynku pracy. Najbardziej miarodajnym dokumentem był raport wykonany dla projektu „Romowie na rynku pracy”.

Dzięki Radomskiemu Stowarzyszeniu Romów „Romano Waść” zorganizowano między innymi kursy fryzjerskie oraz języka angielskiego (Caban, 2011, s. 5). Stworzono także możliwości odbycia kursu na prawo jazdy, jak i obsługi komputera (kończący się certyfikatem).

Kolejną organizacją romską, która niezwykle dynamicznie włączyła się w działalność aktywizacji Romów na rynku pracy, było Stowarzyszenie Romów Polskich. Projektem, który najlepiej pomógł Romom w odnalezieniu się zawodowo, był program „Innowacyjni Romowie na rynku pracy”. Uczestniczyły w nim kobiety i mężczyźni pochodzenia romskiego. Łącznie w projekcie wzięło udział ponad 800 osób z terenu całego kraju. Były to osoby zarówno bezrobotne, jak i absolwenci szkół średnich oraz wyższych. Część z nich znajdowała się w grupie Romów zagrożonych wykluczeniem społecznym. W ra-

mach projektu został między innymi zorganizowany darmowy kurs, który obejmował 120 godzin zajęć. Podczas jego trwania uczestnicy uzyskali wiedzę na temat współczesnego rynku pracy, wraz z jego potrzebami oraz tendencjami, jakimi się charakteryzuje. Wdrażano również kształcenie i rozwój kreatywności, pozytywnego podejścia oraz motywacji (Telewicz-Kwiatkowska, 2012, s. 162) do pracy. Przypominano także, że państwo polskie w zamierzeniach prowadzi politykę antydyskryminacyjną. Jest to potwierdzone między innymi w 11 artykule Kodeksu pracy. Mówi on o zakazie dyskryminacji ze względu na pochodzenie etniczne (Kupczyk, 2012, s. 151). Część kursu poświęcono na rozwój osobisty oraz kształcenie poradnictwa w kwestiach zawodowych. Podczas kursu każdy z uczestników miał zagwarantowane wyżywienie wraz z noclegami, a także zwroty za dojazdy i materiały szkoleniowe. Przeprowadzono także szkolenia z zakresu pierwszej pomocy (Huczko, 2011, s. 18). Przed rozpoczęciem szkolenia zorganizowano akcję promocyjną, by poinformować Romów o możliwości udziału w bezpłatnym kursie mogącym pomóc im w odnalezieniu się na rynku pracy. Oprócz specjalnie wykonanych tablic informacyjnych, długopisów czy też ulotek informacyjnych utworzona została strona internetowa www.innowacyjni.romowie.com.

W wyniku projektu 16 osób ukończyło kurs (na 17, które do niego przystąpiły), otrzymując certyfikat asystenta zawodowo-socjalnego (Kwadrans, 2015, s. 19). Po ukończeniu kursu miały one pomagać w poszukiwaniu pracy bezrobotnym Cyganom z terenu całego kraju (Telewicz-Kwiatkowska, 2013, s. 150). Natomiast w grupie uczestników szkolenia 61 znalazło pracę (na 800, które wzięły udział). W szkoleniach zawodowych wzięło udział 112 osób. Ważne są również rezultaty powstałe w wyniku uczestnictwa w projekcie. Głównym z nich jest wypracowany podczas kursu model przeciwdziałania problemom z zatrudnieniem polskich Romów (Paszko, 2007, s. 90). Wsparto też nowo zatrudnionych, a także zaoferowano pomoc w odnalezieniu pracy osobom chcącym podjąć zatrudnienie. Bardzo ważną kwestią okazała się zmiana podejścia lokalnej społeczności do tematu pracy z Romami. Skutkowało to polepszeniem jakości życia wśród zatrudnionych Romów.

Integracja w edukacji

Romowie są objęci powszechnym obowiązkiem szkolnym. Z każdym rokiem następuje wzmoczona waloryzacja edukacji Polsce, mimo negatywnej postawy Polaków wobec edukacji dzieci romskich (Tondryk, 2011, s. 163).

Wpływa to również na jej promocję wśród mniejszości romskiej. Dzięki temu następuje zwiększenie się liczby Romów uczących się w szkołach. Mniejszość romska wykorzystuje otrzymane wykształcenie w celu nabycie wymaganych umiejętności do podjęcia pracy w wielu gałęziach usług, rolnictwa czy też przemysłu. Zawody wybierane przez Romów są uznawane jako możliwe do wykonywania przez kodeks romski – Romanipen (Adamczyk, 2011, s. 39). Współcześnie aktywni zawodowo Romowie pracują w zawodach dotychczas nieposiadających romskich przedstawicieli.

Począwszy od 2001 roku, następuje wzmożenie działań w ramach programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce. Za powód powstania programów dotyczących edukacji romskiej należy uznać trudną sytuację wśród Romów z grupy Bergitka Roma, zamieszkujących teren dzisiejszego województwa małopolskiego. Program miał także wymierne rezultaty, jeśli chodzi o nawiązanie kontaktów na linii: Polacy – Romowie. Przyczyniło się to do nawiązania relacji mniejszości z większością. Należy jednak pamiętać, że ostateczny wynik programu stanie się widoczny dopiero za kilka lat, gdy objęte nim dzieci romskie będą w wieku produkcyjnym. Ogromną zasługą dla integracji Romów w sferze edukacji bez wątpienia jest praca asystentów romskich. Dzięki nim rodzice romscy biorą czynny udział nie tylko w edukacji swoich dzieci, lecz także w życiu szkoły. Wpływa to znacząco na poprawę obrazu Romów w społeczeństwie polskim.

Uwagę skupiono zarówno na dzieciach w wieku przedszkolnym, jak i szkolnym. Zakupione zostały podręczniki i przybory szkolne. Dofinansowano również prowadzenie zajęć wyrównawczych, a także zorganizowano szkolenia z wiedzy na temat kultury i historii Romów. Niestety, uczniowie romscy na początku trwania programu wykazali się bardzo niską frekwencją na prowadzonych lekcjach. Za cel ogólny programu należy uznać więc pomoc dzieciom i młodzieży romskiej w ukończeniu szkoły, podstawowej czy też średniej, i uzyskanie kwalifikacji potrzebnych do znalezienia pracy. Starano się również zakrzewić wśród nich potrzebę dalszej edukacji. Problemy z edukacją dzieci romskich związane są nie tylko z prowadzeniem dla nich zajęć czy uczestnictwem w szkoleniach i kursach – także tych wyrównawczych (Chrabąszcz, Gałęcki, 2010, s. 30). Część działań dotyczy zaprzestania dyskryminacji na terenie szkół, głównie w sferze kontaktów z polskimi dziećmi. Realizowane są projekty opierające się na pomocy w postaci dożywiania, zakupu przyborów i pomocy szkolnych, a także dofinansowania dojazdów ze

szkoły i do niej. Dodatkowe środki są także przekazywane na wykupienie dzieciom romskim odpowiednich ubezpieczeń. Pieniądze są też przeznaczane na organizację wycieczek letniego i zimowego, jak również integracyjnych wyjazdów w sezonie letnim (Kwadrans, 2008, s. 217).

Olbrzymią rolę w kształtowaniu pozytywnych postaw edukacyjnych w rodzinie romskiej mają rodzice. Specjalnie dla nich organizowane są dodatkowe spotkania w szkołach. Mają one zachęcić ich do czynnego udziału w jej życiu, np. koła zainteresowań. Często praktyką jest również zatrudnianie rodziców przy okazji imprez szkolnych lub wycieczek. Mają oni za zadanie wówczas sprawdzać zachowanie oraz dbać o bezpieczeństwo dzieci romskich. W celu zwiększenia integracji proponuje się im również członkostwo w Radzie Rodziców (Leśniak, 2014, s. 123).

Podsumowanie

Polscy Romowie mają możliwość zintegrowania się z resztą społeczeństwa dzięki środkom uzyskanym z funduszy Unii Europejskiej. Część z nich jest wykorzystywana jako doraźna forma pomocy w postaci dodatków socjalnych bądź stypendiów. Jednak największą wartość w integracji z resztą społeczeństwa mają pieniądze przekazane na tworzenie projektów związanych z aktywizacją Romów w kwestiach zawodowych i edukacyjnych.

W celu jak najlepszego spożytkowania uzyskanych funduszy ich wykorzystanie powierzone zostało organizacjom romskim. To one na co dzień mają kontakt ze społecznością romską, znają jej problemy i mają własne ich rozwiązania. Dzięki nim następuje rozwój osobisty wielu Romów. Szkolenia i kursy pomagają Romom zyskać potrzebną wiedzę i umiejętności, aby odnaleźć się na rynku pracy. Organizatorzy pamiętają również o zapewnieniu edukacji dzieciom romskim. Poprzez dofinansowanie zajęć wyrównawczych mają one możliwość ukończenia szkoły podstawowej i dalszego jej kontynuowania.

Bibliografia

- Adamczyk A. (2011). *Romni wśród Romów. Kobieta w kulturze romskiej*, „Przegląd Polityczny”, nr 2, s. 37-44.
- Barwiński M. (2014). *Struktura narodowościowa Polski w świetle wyniku spisu powszechnego z 2011 roku*, „Przegląd Geograficzny”, nr 2, s. 217-241.
- Caban A. (2011). *Kapitał ludzki – dobre praktyki*, „Kwartalnik romski”, nr 2, s. 5.
- Chrabąszcz R. i Gąlecki A. (2010). *Rozmieszczenie terytorialne społeczności romskiej w Polsce*. W S. Mazur (red.), *Krajowe i wspólnotowe polityki publiczne wobec mniejszości*

- romskiej – mapa aktywności społeczno-gospodarczej Romów, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, s. 23–48.
- Chromiec E., (2011). *Społeczność romska w Polsce a szanse integracji społecznej*. W: A. Frąckowiak-Adamska i A. Śledzińska-Simon (red.), *Sytuacja prawna i społeczna Romów w Europie*, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 91–108.
- Czwarty raport dotyczący sytuacji mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego w Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2013.
- Ficowski J. (1986). *Cyganie na polskich drogach*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Filipiak L. (2011). *Kwestia romska w polskiej polityce okresu transformacji*. W: T. Szyszlak (red.), *Kwestia romska w polityce państw Europy Środkowej i Wschodniej*, Fundacja Integracji Społecznej PROM, Wrocław, s. 27–48.
- Gierała Z., (2014). *Rodzina Głowackich*, „Kwartalnik romski”, nr 5, s. 12–17.
- Grzelak J. i Kledzik E. (2011). *Znajomość języka polskiego a integracja Romów w Polsce – zarys problemu*, „Porównania”, nr 9, s. 298–306.
- Grzymała-Moszczyńska H., Barzykowski K., Dzida D., Grzymała-Moszczyńska J. i Kosno M. (2011). *Dziecko uwikłane. Sytuacja dzieci romskich w polskim systemie edukacji oraz ich funkcjonowanie poznawcze i językowe*, [w:] B. Weigl i M. Różycka (red.), *Romowie 2011. Życie na pograniczu*, Wydawnictwo SWPS, Warszawa, s. 56–88.
- Huczko A. (2011). *Szczecinecy Romowie się szkolą*, „Romano Atmo”, nr 2, s. 18–19.
- Jagielski W. (2011). *Przedsiębiorczość romska*, „Kwartalnik romski”, nr 3, s. 6–8.
- Jakimik E.A. (2009). *Romowie. Koczownictwo, osiadły tryb życia – wybór, konieczność czy przymus?*, Związek Romów Polskich, Szczecinek.
- Kapralski S. (2010). *Od redakcji*, „Studia Romologica”, nr 3, s. 11–20.
- Kapralski S. (2011). *Pamięć i tożsamość. Przemiany współczesnych tożsamości Romów w kontekście doświadczenia Zagłady*, „Studia Socjologiczne”, nr 3, s. 29–54.
- Koganova V. i Kopecky P. (2005). *Romska problematika na pozadi vybranych faktov zo slovenskej a rumunskej reality*, „Stredoevropske politicke studie”, nr 2–3, s. 322–336.
- Kowarska A. (2014). *Romowie w Płocku: życie w mieście a sposób konstruowania tożsamości społecznej*, „Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego”, nr 6, s. 33–47.
- Kowarska A. (2010). *Stereotyp czy tradycja? O etosie wędrowcy i wartościowaniu przestrzeni u polskich Romów*, Związek Romów Polskich, Szczecinek.
- Kruszewski T. (2008). *Współczesna prasa mniejszości etnicznych w Polsce w przestrzeni społecznej – wybrane obszary*, „Toruńskie Studia Bibliologiczne”, nr 1, s. 41–56.
- Kubrak A. (2010). *Holokaust na łamach periodyków romskich – bibliografia*, „Studia Romologica”, nr 3, s. 197–210.
- Kupczyk A. (2012). *Status prawny Romów w Polsce a regulacje prawne w państwach członkowskich Unii Europejskiej*. W: Ł. Machaj (red.), *Varia Doctrinalia*, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 147–162.
- Kwadrans Ł. (2008). *Edukacja Romów. Studium porównawcze na przykładzie Czech, Polski i Słowacji*, Fundacja Integracji Społecznej Prom, Wrocław.

- Kwadrans Ł. (2015). *Propozycje projektowania zmian w stereotypowym postrzeganiu Romów w Polsce XXI wieku na przykładzie działalności Fundacji Integracji Społecznej PROM*, „Parejza”, nr 2, s. 49–65.
- Kwadrans Ł. (2015). *Romopedia. Encyklopedia wiedzy o Romach*, Fundacja Integracji Społecznej PROM, Wrocław.
- Leśniak M. (2014). *Edukacja, zatrudnienie, kultura – kierunki integracji małopolskich Romów*. W: S. Sorys (red.), *Kierunki integracji małopolskich Romów*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków, s. 89–130.
- Mróz L. (2010). *Cyganie – Romowie*. W: W. Tygielski i M. Kopczyński (red.), *Pod wspólnym niebem. Narody dawnej Rzeczypospolitej*, Muzeum Historii Polski, Warszawa, s. 161–182.
- Nowicki T. (2015). *Badanie ku zmianie. Integracja i opór romskich rodzin wobec polityki wysiedlenia*, „Pedagogika Społeczna”, nr 1, s. 207–243.
- Paszko A. (2007). *Doświadczenia krajowe w zakresie rozwiązywania problemów mniejszości romskiej na rynku pracy*. W: M. Zawicki (red.), *Romowie na rynku pracy – problemy i sposoby ich rozwiązywania*, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, s. 29–44.
- Sowińska I. (2013). *Porrajmos. Wytwarzanie pamięci zagłady Cyganów w kinie najnowszym*, „Zarządzanie w kulturze”, nr 3, s. 227–237.
- Świątek A., Kurek S., Osuch W. i Rachwał T. (2014), *Jak edukować dzieci romskie?*, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Kraków.
- Talewicz-Kwiatkowska J. (2013). *Wpływ aktywności finansowej Unii Europejskiej na położenie społeczne Romów w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Telewicz-Kwiatkowska J. (2012). *Programy pomocowe dla Romów. Nadzieja na zmiany czy zmarnowana szansa?*, „Zarządzanie w Kulturze”, nr 13, s. 153–170.
- Tondryk M. (2011). *Romowie na Słowacji i w Polsce – dylematy przetrwania i rozwoju państw w XXI wieku*, „Kultura i Polityka: zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. Ks. Józefa Tischnera”, nr 10, s. 163–175.

Źródła internetowe

Rządowy program integracji Romów przyjęty. „To spycha nas na margines”, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/rzadowy-program-integracji-romow-przyjety-to-spycha-nas-na-margines,475552.html> (data dostępu: 20.03.2016).